

SJÆLDNE HAJER I GRØNLANDSKE FARVANDE

Af dr. phil. *Paul Hansen*

I den grønlandske fiskefauna er hajerne repræsenterede ved fire arter, hvoraf kun to kan siges at være egentlig hjemmehørende ved Grønland. Af disse to er kun den ene, nemlig havkalen (*Somniosus microcephalus*) almindeligt udbredt og af fiskerimæssig betydning. En artikel i dette tidsskrifts årgang 1953 side 182 – 188 omhandler denne haj, og den vil derfor ikke blive omtalt i det følgende. Her vil vi kun beskæftige os med de tre sjældnere forekommende hajarter, nemlig Fabricius' sorthaj (*Centroscyllium fabricii*), der er hjemmehørende i grønlandske farvande, og de to tilfældige gæster pighajen (*Squalus acanthias*) og brugden (*Cetorhinus maximus*).

Fabricius' sorthaj er en lille, slank, sortbrun haj. Ligesom pighajen har den en pig foran hver af de to rygfiner. På huden findes spredt meget små hudtænder mellem hvilke der er fine punkter, der antages at være lysorganer. Øjnene er store og grønligt skinnende. De spidse tænder er ganske små og sidder i tre rækker både i over- og underkæbe. Leveren er meget stor og fed og fylder det meste af bughulen. Maksimalstørrelsen på denne hajart er angivet til 83 cm. Det største eksemplar, der er målt ved Grønland, er en hun på 80 cm. Af det ret sparsomme antal målinger der foreligger, synes det at fremgå, at hunnerne bliver noget større end hannerne. Den største han målt ved Grønland er 72 cm.

De biologiske forhold er kun meget lidt kendt for denne hajart. Den hører til i dybhavet, hvor den er fanget på dybder mellem 200 og 2000 m. I litteraturen nævnes det, at den i Bredefjorden i Julianehåb distrikt kommer nær overfladen om vinteren, hvor grønlænderne fanger den igennem huller i isen. Det er dog mere sandsynligt, at den også i disse tilfælde er taget på dybt vand, idet grønlænderne fisker efter hellefisk på så store dybder, at de kan have mulighed for at få denne haj på deres håndliner. Ved undersøgelse af maveindhold af flere eksemplarer af Fabricius' sorthaj har man fundet dybvandsrejer og andre krebsdyr fra dybt vand samt rester af blæksprutter og dybvandsgopler.

I februar 1839 blev der i Bredefjord fanget en drægtig hun med fostre, hvoraf det største målte 124 mm. Dette viser, at denne hajart føder levende unger, og at fødslen rimeligvis finder sted i det tidlige forår. Antallet af fostre er ikke angivet. I hunner fanget i sommertiden har man talt mellem 16 og 22 store æggeblommer i ovariet, hvilket dog ikke er ensbetydende med, at den føder et tilsvarende antal unger.

1. *Fabricius sorthaj.*

Foto: E. Smidt

Arten er udbredt på begge sider af det nordlige Atlanterhav. Den er talrig ved Syd- og Sydvestisland og findes næppe længere østpå end i Færø-Shetland-kanalen. Ved Amerika forekommer den udfor Newfoundlandsbankerne ned til George Bank. I grønlandske farvande findes den både ved Øst- og Vestkysten. Ved Østgrønland går den næppe nordligere end Angmagssalik. Ved en langlinesætning i Nansens Bugt i Umivik området i Angmagssalik distrikt fangedes på 400 m's dybde den 9. september 1957 21 eksemplarer af Fabricius' sorthaj, de var alle hunner og nogle af dem havde store blommesække i ovariet. I det vestgrønlandske kystområde foreligger der kun angivelser af fangster fra Frederikshåb og Julianehåb distrikter. Særlig talrig synes den at forekomme i Bredefjorden. I Davisstrædet er den taget i trawl vest for Fyllas Banke og Lille Hellefiske Banke samt den sydligste del af Store Hellefiske Banke. Temperaturerne har ligget mellem 3° og 4° C i de dybder, hvori den er taget ved Grønland både i Bredefjorden, i Nansens Bugt og i Davisstrædet. Den undersøiske højderyg, der forbinder Baffinland med Grønland omtrent ved Holsteinsborgs bredde, og som deler strædet i en nordlig del med iskoldt bundvand og en sydlig med varmt bundvand, danner sikkert nordgrænsen for denne hajs udbredelse i vestgrønlandske farvande.

Pighajen (*Squalus acanthias*) er den hyppigst forekommende haj i danske farvande, hvor den dog kun har ringe betydning for fiskeriet. I Norge derimod har den haft en stigende økonomisk betydning i de seneste år.

2. Fabricius sorthaj opskåret, så ovarium og lever ses.
Bemærk disse organers størrelse og de talrige store æg i ovariet.

Foto: E. Smidt

Dens udbredelsesområde dækker de tempererede dele af både Atlanterhavet og Stillehavet såvel nord som syd for Ækvator. Pighajen er en lille haj. Dens maksimale længde er ca. 120 cm. Kroppen er slank og grå af farve, mørkere på ryggen end på bugen. Foran hver af de to rygfinner har den en kraftig pig.

Takket være indgående undersøgelser, der er foretaget i de seneste år af amerikanske, russiske og norske havforskere, er mange af de vigtigste træk i pighajens biologiske forhold blevet klarlagt.

Pighajen er en grådig rovfisk og næsten altædende. Dog synes det at fisk, navnlig sild, er et af dens vigtigste fødeemner, men man har tillige fundet forskellige krebsdyr, blæksprutter, snegle og orme i pighajmaver.

Ved hjælp af strukturen i piggene, der sidder foran rygfinnerne har man kunnet bestemme pighajens alder. Piggene har et riflet mønster af lyse og mørke zoner, og regner man med, at der hvert år dannes én lys og én mørk zone, kan man ved simpel tælling bestemme alderen på lignende måde, som man f. eks. bestemmer alderen på torsk ved at tælle ringene i tværsnit af øresten. Det må dog bemærkes, at aldersbestemmelse af torsk er betydelig nemmere og sikrere end af pighaj. Ved at anvende denne metode i forbindelse med måling af totallængde og undersøgelse af kønsorganer af et stort antal pighajer af forskellig størrelse, har man fået oplysning om denne arts vækstforhold, alder og længde ved kønsmodenhedens indtræden. Det ser ud til, at pighajen kan opnå en forholdsvis høj alder, sandsynligvis hen imod tredive

år. Væksten er meget langsom, nemlig ca. 3–4 cm årlig, og kønsmodenheden indtræder ret sent, for hunnerne ved en længde af 75–80 cm i det 12. til 14. år, og for hannerne ved en længde af 60–65 cm i 9–11 års alderen.

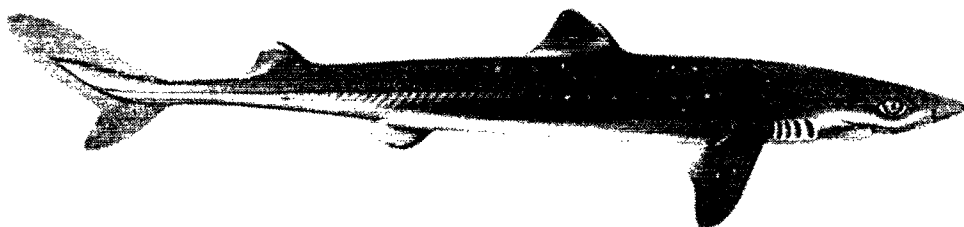
Pighajen føder levende unger. Den føder kun hvert andet år. Antallet af unger er meget varierende nemlig fra 2 til 13. 6–7 unger er dog det almindelige. Æggene, der er af størrelse som hønseæg, ligger i moderdyret omsluttet af en kitinkapsel, der sprænges under fosterudviklingen, så ungerne kommer til at ligge frit i moderdyrets uterus. Ved fødselen er ungerne ca. 26–27 cm lange. Parringen finder antagelig sted kort efter ungekastningen. Drægtigheden varer ca. 22 måneder. Norske mærkningsforsøg har vist, at pighajen foretager lange vandringer. En mærket pighaj blev fanget 1400 sømil fra mærkningsstedet syv måneder efter mærkningen. I farvandet mellem det nordlige Skotland og Norges sydvestkyst foregår en regelmæssig vandring. En stor del af den pighajbestand, der findes ved Shetland i sommertiden, vandrer til norske farvande om vinteren.

I grønlandske farvande må pighajen nærmest betegnes som en sjælden fisk. Dog kan den i perioder forekomme ret hyppigt på enkelte lokaliteter. Fra forrige århundrede og fra begyndelsen af indeværende foreligger kun ganske få meddelelser om fangst af pighaj. De få eksemplarer, der er indsendt til Zoologisk Museum, har været taget med mange års mellemrum. Et enkelt eksemplar, der var taget i august 1905 ved Sukkertoppen, fødte 3 fuldt udviklede unger på 28–29 cms længde umiddelbart efter fangsten.

I nyere tid foreligger der mange meddelelser om fangst af pighaj ved Grønland, særligt i Sukkertoppen distrikt og ved Holsteinsborg, men også ved flere steder i Diskobugten er den fanget. Et enkelt eksemplar blev endog taget så langt nordpå som ved Ikerasak i Umanakfjorden i 1936. I 1947 blev der i Sukkertoppen distrikt taget adskillige pighajer på torskelangliner. De hyppige fangster af pighaj ved Grønland i de senere år kan naturligvis i nogen grad skyldes, at grønlænderne i stigende grad er gået over til torskefiskeri med langline, men der er dog grund til at antage, at denne hajart ligesom flere andre fisk med sydlig udbredelse er vandret op til disse nordlige farvande, hvor de ikke oprindeligt hører hjemme.

I flere tilfælde har man fanget drægtige hunner af pighaj. Antallet af fostre er kun angivet i to tilfælde, nemlig i 1933 ved Sukkertoppen, 7 stk., og i 1931 ved Holsteinsborg, 4 stk., begge gange fangedes den drægtige hunfisk i september. Alle embryonerne var store. I den ved Holsteinsborg fangede haj var de 26,5–28 cm lange og havde ingen navlesnor. De fødtes lige efter fangsten og holdtes i nogle dage i en balje, i hvilken de svømmede sammen med moderfisken.

Der foreligger kun sparsomme oplysninger om på hvilke dybder, man har fanget pighajer ved Grønland. I et tilfælde er angivet 50 m's dybde, i et andet 80 m. Den

3. Pighaj.

pighaj, der fangedes længst mod nord, nemlig i Umanakfjorden, blev taget i juni 1936 på 300–500 m's dybde.

Brugden (*Cetorhinus maximus*) er en af havenes giganter. I størrelse overgås den kun af Sydhavets kæmpemæssige hvalhaj. Den angives at kunne opnå en længde på 12–15 m. Brugder på 9–12 m er ikke ualmindelige. En brugde på 9 m vejede ikke mindre end 3900 kg.

Denne store fisk er ikke en rovfisk, som de fleste andre hajer, men ligesom de store bardehvaler ernærer den sig af planktonorganismer, små krebsdyr som vandlop- per og lyskrebs, der svæver frit i vandmasserne, og er en stærk koncentreret næring. Flere ejendommelige bygningstræk hos brugden gør den skikket til denne levevis. Således er munden usædvanlig stor og gællespalterne ligeledes meget store. Når den fanger plankton svømmer den med vidt åben mund og med en fart på 2 knob. Over to tusind tons vand passerer i timen gennem munden og ud gennem gællespalterne. Inden vandet går gennem gællespalterne filtreres det for planktonorganismerne, der bliver hængende i gællegitteret. Gitterstavene, der meget ligner hvalbarder, er lange og sidder meget tæt i rækker langs gælleåbningernes inderside. Tænderne er kun lidt udviklede og øjnene påfaldende små; ligeledes er næseborene mindre end hos de fleste andre hajer. Den ringe udvikling af tænder og lugteorganer hænger sammen med brugdens levevis som planktonæder. En sådan har ingen brug for et kraftigt tandsæt, da den ikke skal sønderrive sit bytte. Den behøver heller ikke et skarpt syn eller en fin lugtesans for at finde sin føde.

En karakteristisk egenskab ved brugden er dens sløve væsen. Ofte ser man den drivende uden at bevæge sig med det meste af ryggen over havoverfladen, og med den store rygfinne ragende op som et sejl. En båd kan da komme tæt til den, uden at den reagerer. Man kan undertiden iagttage flokke på op til 60-100 individer. Dens engelske navn Basking Shark hentyder til dens vane med at slikke solskin i havoverfladen. Den kan også springe højt over havovefladen. Således fortæller en engelsk kaptajn, som har drevet brugdefiskeri, at han i juni 1948 så en brugde på ca.

10 m springe så højt over havovefladen, at han klart kunne se hele dens omrids mod himlen. Medens den endnu var i luften gav den et slag med halen og faldt sidelæns ned i vandet med et vældigt plask (Matthews og Parker, 1951).

Brugden er udbredt over de tempererede dele af både Atlanterhavet og Stillehavet. Endnu er det dog ikke klarlagt, om stillehavsformen er den samme som den atlantiske, eller om det er en nærstående art.

På grund af sin store lever, der er meget olieholdig, var brugden tidligere genstand for fangst på de steder, hvor den er almindeligt forekommende. Ved Irland, Island, Shetland og Norge samt ved Nordamerikas østkyst er den blevet jaget med harpun fra små både eller fra hvalfangerskibe. Denne fangst hører dog nu fortiden til, da olien på grund af sit ringe indhold af A-vitamin ikke har større værdi. Det angives, at olieindholdet i brugdelever gennemsnitlig ligger mellem 300 og 400 liter, maksimalt dog helt op til 2700 liter.

Om dens biologiske forhold vides meget lidt. Udfor Irlands og Skotlands vestkyst viser den sig i stort antal i april og maj og forsvinder pludseligt i september-oktober. Nogle få eksemplarer er dog taget i vintertiden i Nordsøen. Da disse brugder blev undersøgt, viste det sig, at de manglede gællegitteret og altså var ude af stand til at tage føde til sig. Denne interessante iagttagelse gør det sandsynligt, at brugden fælder gællegitterstaven om efteråret og må holde sig i dvale vinteren igennem, indtil et nyt gællegitter er vokset frem. Sandsynligvis opholder den sig i den tid på stor havdybde. (Parker og Boeseman, 1954).

Næsten intet er kendt vedrørende brugdens yngleforhold. Der findes en mere end 150 år gammel beretning om, at et foster på ca. 30 cm's længde er fundet i en brugde. Fritsvømmende unger på ca. 1,75–2,6 m's længde er fundet både ved Norge, Irland og i Middelhavet.

I danske farvande blev den første brugde fanget i 1923. I 1927 blev der atter fanget et eksemplar. Først 14 år senere i 1941 viste den sig atter ved de danske kyster, idet hele fire brugder i det år meldtes fanget eller strandet. I de følgende år har den af og til vist sig. Undertiden er den gået i bundgarn og i enkelte tilfælde har den forvildet sig ind i havnebassiner. I november 1962 fangede et fiskerfartøj fra Gilleleje en 7 meter lang brugde i sildetrawl i den nordlige del af Øresund. Den vejede omkring 2 tons og ødelagde trawlen totalt.

Fra Grønland foreligger kun én sikker oplysning om forekomst af brugde, nemlig fra august 1951, da et eksemplar på 8 meter blev truffet i Godthåbsfjorden. Om denne begivenhed skrev daværende seminarielærer, senere folketingsmand Augo Lynge en beretning, som her skal gengives:

„I slutningen af august 1951 iagttog besætningen på en privat motorbåd (fiskere fra bopladsen Sardloq, Godthåbsfjorden), som sejlede ved Qeqertat, en kæmpemæs-

4. Brugde fanget ved Isafjord (Island).

Foto: Stefán Runólfsson

Fisken var 835 cm lang og gav 6 tønder lever. Bemærk det spidse hoved, de enorme brystfinner og de stærkt udviklede hudbræmmer, der dækker gællespalterne. (Sæmundsson, 1927).

sig haj, som lå i vandets overflade. Den blev beskudt med rifler og derefter harpuneret. Harpunen ville imidlertid ikke sidde fast i kroppen, og man mistede hagen.

I midten af oktober samme efterår blev hagen imidlertid fundet af sardlokkere. Den var drevet i land nogle km syd for Sardloq, ved et sted som hedder Kangimut-sangmissoq. Fundet blev imidlertid ikke rapporteret, og først da der var gået en halv snes dage, hørte man på seminariet om fundet, og den 31.11. foretog seminarielærer A. Lyngé en tur til stedet for sammen med seminarieelever at se nærmere på hagen.

Rygtet fortalte, at hagen var kæmpemæssig og ikke var en havkal. Og det viste sig, at begge dele var rigtige, idet hagen ganske sikkert er en *brugde*, der findes i Atlanterhavet. I hvert tilfælde stemmer beskrivelsen i Brehms „Dyrenes liv“ overens med fundet.

Desværre var det halve af gællepartiet og en del af hovedet opædt (hagen havde da været død i 1½ måned), men den nederste del af gællerne var hel, kæberne med tænder ligeså. Alle finnespidser var ædt, men ellers var hagen intakt og havde holdt sig forbavsende frisk.

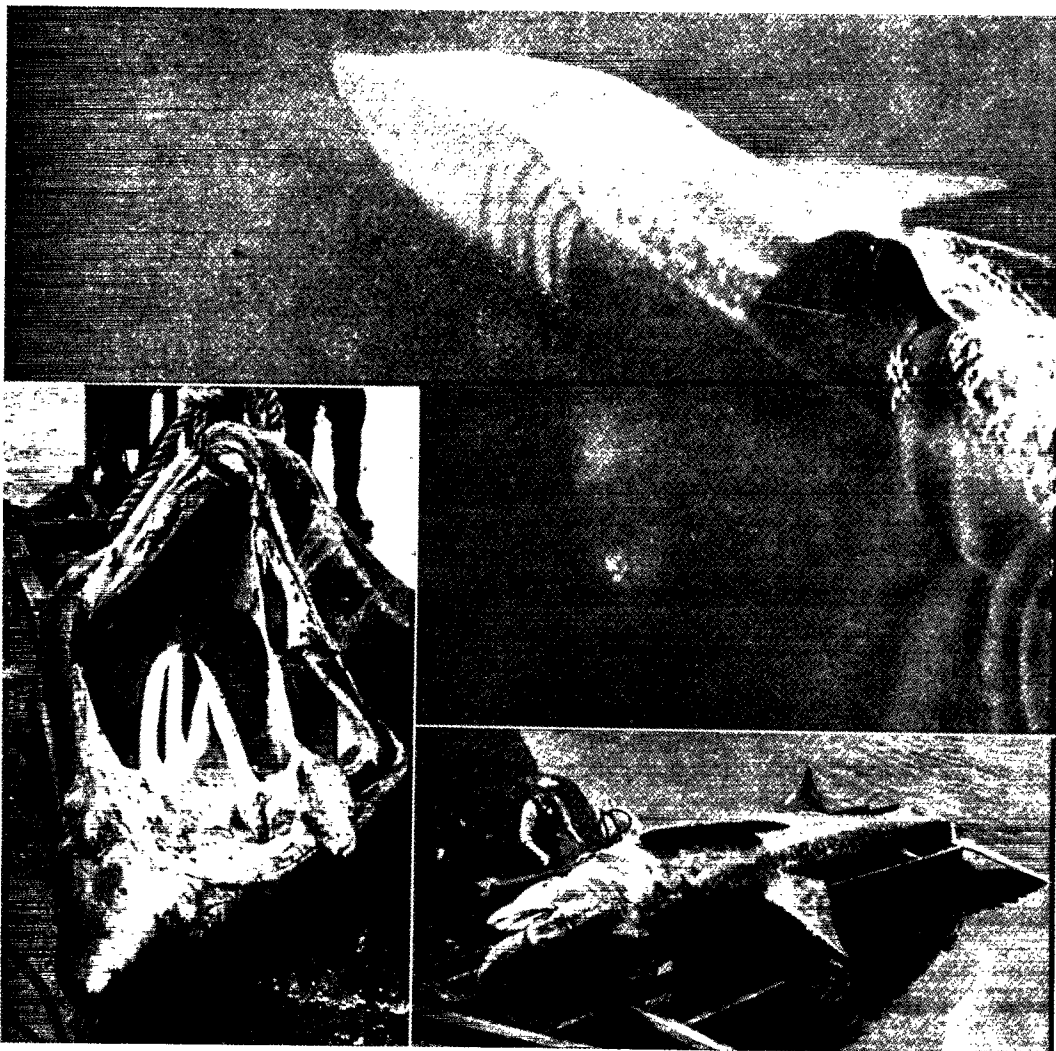
Den har kort snude og store gællespalter med en mængde vedhæng, der ligner barder. Og i munden er der mange små kegleformede tænder i 5 rækker. Kødlaget under den sejge hud er rødt som hvalkød, men også hvidligt med rødlig tone.

Seminarieeleverne baksede med hajen i flere timer. Både huden og kødet var meget sejge. Men ved hjælp af økser, flænseknive og save lykkedes det at fjerne hovedet og en del af gællerne, desuden et stykke af huden med det nedenfor liggende kød. Efter megen besvær lykkedes det at fjerne den store lever, som vejedes ved Godthåb til 359 kg.

Så vidt vi ved er det første gang, at en brugde er fanget i Grønland, og vi vil her på seminariet være glade for at få dette bekræftet fra museets side. Imidlertid verserer der her i Grønland iagttagelser, som anses for at være pålidelige, og som henleder tanken på samme fisk. Man havde flere gange tidligere iagttaget store dyr ved vandets overflade på ganske nært hold, som ikke var hvaler, og man mente altid, at de var søuhyrer, nogle uforklarlige væsener, som findes i dybet, men af og til kommer op til havets overflade. Meget af det er sikkert fantasi og overtro. I nogle tilfælde er beskrivelsen meget nær, hvad der skrives om de kæmpehajer (brugder), som fanges ved Norge, så det ikke er helt udelukket, at fisken har været heroppe, uden man har kendt den."

I tilslutning til de sidste linier i Lynges beretning kan tilføjes, at nærværende forfatter også har hørt grønlændere fortælle om store havdyr. I august 1939, da jeg med m/b „Umarissoq“ foretog fiskeriundersøgelser i Lichtenau fjorden i Julianehåb distrikt, var grønlænderne ved udstedet Sletten stærkt opskræmte over et stort havuhyre, der netop i de dage flere gange havde vist sig i fjorden tæt ved udstedet. Af nogle troværdige grønlændere, bl. a. af udstedsbestyrerens kone, der selv havde set dyret, fik jeg en beskrivelse, som gjorde det sandsynligt, at det observerede uhyre kunne være en brugde. Beretninger om forekomster af store havuhyrer har jeg som sagt hørt i flere tilfælde, men det har i regelen drejet sig om iagttagelser, der har været gjort adskillige år tidligere af fortællernes forældre eller bedsteforældre, og beretningerne er sandsynligvis i tidens løb blevet ændret sådan, at det ikke har været muligt at henhøre det iagttagede dyr til art med nogen som helst sandsynlighed.

En af de ældste beretninger om iagttagelsen af et havuhyre i grønlandske farvande går så langt tilbage som år 1734. En omtale af begivenheden finder vi i Hans Egedes berømte bog fra 1741: „Det gamle Grønlands Perustration eller Naturel Historie“. Det ville være for langt at citere Hans Egedes beskrivelse i detaljer, i særdeleshed da tilfældet udførligt er behandlet af professor A. Rosenkrantz i en artikel „Paul Egedes forfærdelige havdyr“ i tidsskriftet „Grønland“ 1956, side 334–340. Rosenkrantz gør i sin artikel opmærksom på, at iagttagelsen af havuhyret ikke blev gjort af Hans Egede, men af hans søn Paul Egede, og at denne i 1788

5. Øverst ses en brugde svømmende i havoverfladen. Læg mærke til den store rygfinne, der rager op over vandet, og de stærkt udviklede gællespalter. Nederst til venstre ses mundhulen af en brugde. Fisken er hængt op i underkæben, og første højre gællebue er skåret løs ved grunden, så den hænger ned mod mundhulens loft. Dette er gjort for at vise gællestavene, der ses på indersiden af kanten af gællelågene i begge sider. Nederst til højre ses en harpuneret brugde bragt i land på Hebriderne (efter Hardy 1959).

udgav en bog: „Efterretninger om Grønland uddragne af en Journal holden fra 1721 til 1788“, hvori begivenheden omtales på side 45 som følger: „Den 17. Junii saae vi Statenhuch og havde Landet bestandig i Sigte indtil 64°. Her lod sig tilsyne et usædvanligt forfærdeligt Dyr, der rejste sig så højt over vandet, at Hovedet syntes at rekke til vor Mers. Dens Aande var ei stærk som Hvalfiskens, da den anden Gang kom op af vandet. Første gang blev vi den ikke vaer førend den stod saa godt

som over os paa et Pistol Skud nær. Hovedet var smallere end Kroppen, som syntes blød og runken, havde brede nedhængende Laller, det var tre Gange over Vandet. Sidste Gang langt borte. Naar det dukkede under, kastede det sig bagover. Siden kom den lange Hale op bag efter, mere end et Skibs Længde fra Kroppen.“ Beretningen er i Bogen illustreret med et kobberstik, som her er gengivet (fig. 6). Da iagttagelsen er gjort af Paul Egede, vil jeg kun henholde mig til iagttagerens beskrivelse ved bedømmelsen af havuhyrets art og helt se bort fra Hans Egedes, der jo kun er andenhåndsberetning.

Rosenkrantz foretager en analyse af Paul Egedes beskrivelse og sammenholder den med egne iagttagelser over springende våghvaler. Han kommer til den opfattelse, at det havuhyre, som Paul Egede har set, rimeligvis har været en hval, en opfattelse, som han deler med flere andre, bl. a. med dr. O. Helms.

Efter min mening er der væsentlige forhold, der taler stærkt imod denne anskuelse. Først og fremmest finder jeg det ganske usandsynligt, at Paul Egede, der fødtes i 1709 og fra 1721 til 1728, altså fra sit 12. til sit 19. år havde levet i Grønland, ikke straks skulle kunne have kendt en hval. I egnen omkring Godthåb, hvor han levede i de syv år, kan han ikke have undgået adskillige gange at have set både våghvaler og knølhvaler og sikkert også de store finhvaler. For mig er der ingen tvivl om, at det dyr, han har set, har været en brugde. Væsentlige enkeltheder i hans beskrivelse tyder da også herpå. Lad os se på disse enkeltheder og sammenligne dem med, hvad vi kender til brugdens udseende og vaner.

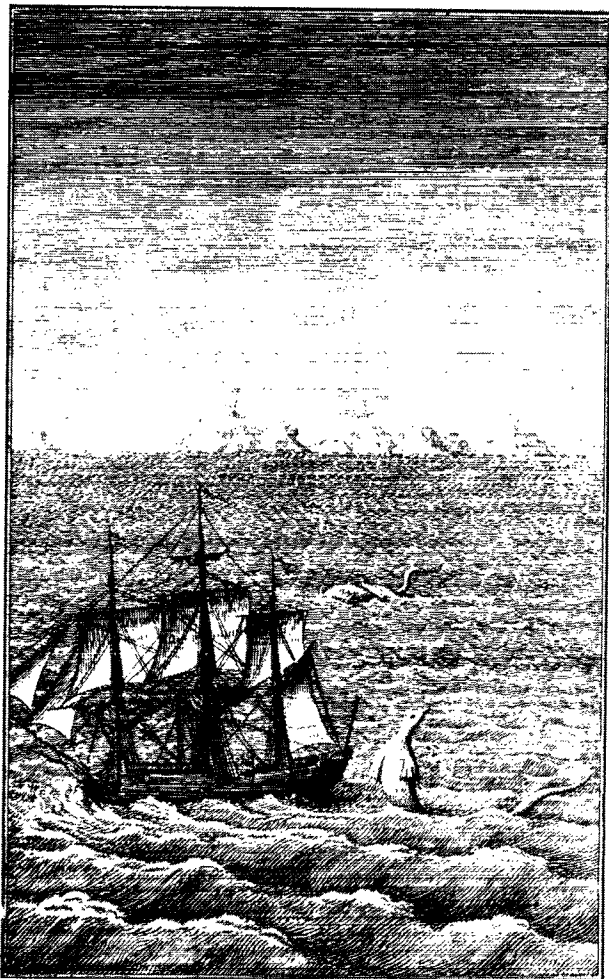
1. Et usædvanligt forfærdeligt Dyr, der rejste sig saa højt over Vandet, at Hovedet syntes at rekke til vor Mers. — Til dette kan bemærkes, at brugden, selvom den oftest svømmer sløvt i overfladen, også kan springe op over vandet.

2. Dens Aande var ei stærk som Hvalfiskens, da den anden Gang kom op af Havet. — Havde det været en stor hval, der kom ganske tæt til et skib, havde man ikke kunnet undgå at se og høre den blæse. Brugden, der jo ånder ved gæller, blæser naturligvis ikke. Den er da heller ikke angivet som blæsende på kobberstikket figur 5.

3. Hovedet var smallere end Kroppen. — Dette er også en karakter, som passer mere på en brugde end på en hval. Særlig de unge brugder har et meget smalt hoved med den forreste del næsten snabelagtigt tilspidset, omend det ikke er så fugleliggende som vist på kobberstikket.

4. Kroppen syntes blød og runken. — Denne karakteristik passer særdeles godt på brugdens ujævne tornede hud, men absolut ikke på en hvals hud, der når hvalen dukker op af vandet er glat, blank og skinnende.

5. Havde nedhængende Laller. — Også en karakter, der passer på brugden, idet den har kolossalt store brystfinner. Det på kobberstikket afbildede dyr har sådanne finner, men kunstneren har her delt dem på langs i flere lapper. Det er nærliggende

6. Kobberstikket fra Paul Egedes journal.

passer udmærket på, at havuhyret har været en brugde.

På side 244 i Jean Ankers og Svend Dahls bog: „Fabeldyr og andre Fabelvæsener i Fortid og Nutid“ nævnes, at brugden i flere tilfælde er blevet antaget for søslangen. Et særligt berømt tilfælde er nærmere omtalt, nemlig historien om „Dyret fra Stronsa“. På øen Stronsa, en af Orkneyøerne, drev i 1808 en brugde iland. Befolkningen, der aldrig havde set en sådan fisk før, troede, at det var et eksemplar af den berømte søslange, og de bestyrkedes i denne tro af en skotsk naturforsker, der mente, at det drejede sig om et lignende havuhyre, som Paul Egede havde set og berettet om. Han opstillede det som et for videnskaben helt nyt dyr og gav det navnet *Halsydrus Pontoppidanus*. Slægtsnavnet efter det græske navn for havslange og artsnavnet efter den forfatter, der først havde givet en beskrivelse af et sådant

at forestille sig, at disse lapper er identiske med de hudbrømmer, der dækker brugdens gællespalter. Disse brede hudbrømmer sidder som flere kraver, den ene over den anden lige bag dyrets hoved. Den, der har fremstillet kobberstikket, har ikke selv set dyret, og han har så fejlagtigt anbragt hudbrømmerne på brystfinnerne (se fig. 4 og 5).

6. Naar det dukkede under, kastede det sig bagover (jævnfør den engelske kaptajns beretning, som er omtalt i det foregående).

7. Siden kom den lange Hale op bag efter meer end et Skibs Længde fra Kroppen. — Dette kan godt være i overensstemmelse med, at dyret har været en brugde, der jo har en stor skæv halefinne. Den øverste del af denne er større end den nederste og rager op over vandet, når dyret svømmer.

Alle de her nævnte syv punkter i Paul Egedes beskrivelse

dyr. Havslangen med det fine navn havde dog kun en kort levetid i den zoologiske systematik, idet en virkelig sagkyndig efter en grundig undersøgelse af dens sørgelige rester kom til det resultat, at dyret, som der havde været så stor sensation om, var en brugde. Til undskyldning for den uheldige skotske naturforsker, der gav den navnet, må anføres, at dyret var i stærk forrådnethed tilstand, da han fik det til undersøgelse.

For få år siden gentog historien fra Stronsa sig; denne gang på den franske Atlanterhavskyst. Den ilanddrevne brugde var i stærk forrådnelse og var blevet så skamferet ved at rulle mod kystens sten, at den godt kunne ligne en slags søslange, hvad den da også blev antaget for af den stedlige befolkning. I dette tilfælde var der dog ikke tale om, at tilkaldte eksperter lod sig narre til at opstille den som en ny art.

Det ville være af interesse at få at vide, om brugden er truffet flere gange i nyere tid ved Grønland end i det tilfælde, da den i 1951 blev truffet i Godthåbsfjorden og i det mere tvivlsomme tilfælde i 1939 i Lichtenau fjorden. Efter den varme periode indtrådte omkring 1920 har jo flere dyr med sydligere udbredelsesområde vist sig ved Grønland, og brugden er en sådan gæst fra varmere farvande. Grønlænderne ligger sikkert inde med adskillige beretninger om iagttagelser af store havdyr, som de antager for havuhyrer, søslanger eller lignende fabeldyr, men som muligvis kan identificeres med den store kæmpehaj, brugden. Grønlænderne er fortrinlige naturiagttagere, men ofte meget tilbageholdende med at berette om usædvanlige oplevelser, hvilket muligvis bunder i en frygt dels for ikke at blive troet, dels for at blive til grin. Det ville være ønskeligt, om de personer, der var kommet ud for usædvanlige hændelser af den art, der her er blevet omtalt, ville overvinde deres modvilje og berette derom, og helst snarest muligt efter at begivenheden har fundet sted, og medens den endnu står i frisk erindring. Grønlands Fiskeriundersøgelser vil være yderst taknemmelig for sådanne beretninger, da man måske der igennem kan have mulighed for ikke alene at få oplysninger om eventuelle forekomster af brugde, men eventuelt også om forekomster af andre sjældne dyr i grønlandske farvande.

LITTERATURHENVISNINGER

- Aasen, Olav, 1961: „Pigghåundersøkelsene“. Fisker og Havet, nr. 1, 1961.
Anker, J. og Dahl, S., 1938: „Fabeldyr og andre Fabelvæsener i Fortid og Nutid“.
Bigelow, H. B. og Schroeder, W. C., 1948: „Sharks“, Fishes of the Western North Atlantic, No. 1, Part 1.
Hardy, Allister, 1959: „Fish and Fisheries“.
Jensen, Ad. S., 1948: „Contributions to the Ichthyofauna of Greenland“. 8., Skrifter udg. af Universitetets Zool. Mus.
Rosenkrantz, 1956: „Paul Egedes forfærdelige havdyr“, „Grønland“, 1956.
Parker og Boeseman, 1954: „The Basking Shark, *Cetorhinus maximus* in winter“. Proc. Zool. Soc., Lon., 124.
Sæmundsson, B., 1927: Zoologiske Meddelelser fra Island“. Videnskabelige Medd. fra Dansk naturh. Forening, Bd. 84.

Gang på gang kan man i Grønland se eksempler på, at i hvert fald nogle grønlændere foretrækker at bo uden for byen, men dog i byens nærhed. Her har en grønlandsk fanger i Umanak placeret sit hus på det yderste næs med bagsiden mod byen og med udsigt over fjorden. Af den grund er han ikke afskåret fra et af kulturens goder, det elektriske lys, og den naturlade fanger har sikret sig en fri og enestående udsigt fra sine små stuer.